

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

(१९९६) ३ एस. सी. आर १५०

अहमदाबाद मॅन्युफॅक्चरिंग आणि कॅलिको प्रिंटिंग कंपनी. लिमिटेड. आणि इतर

विरुद्ध

ए. व्ही. जोशी

१ मार्च १९९६.

[न्यायमूर्ती जे. एस. वर्मा, न्यायमूर्ती एन. पी. सिंग आणि न्यायमूर्ती बी. एन. किरपाल]

आयकर अधिनियम १९६१

कलम ८० जे, ८० के, १९७(३) नवीन औद्योगिक उपक्रम - लाभांशांच्या संदर्भात कपात - मागील वर्षाचे नुकसान आणि घसारा पुढे नेले - कंपनीने त्यानंतरच्या वर्षात लाभांश घोषित केला ज्यामध्ये कोणताही कर देय नव्हता - कलम ८० के अंतर्गत प्रमाणपत्रासाठी कंपनीचा हक्क - जरी नवीन औद्योगिक उपक्रमाचा संबंधित निर्धारण वर्षात कोणताही नफा आणि लाभ आकारणीयोग्य नसला तरीही - कंपनीला कलम ८० के अंतर्गत लाभ मिळण्याचा हक्क असेल.

करपात्र व्यक्ती-कंपनीने नवीन औद्योगिक उपक्रमांची स्थापना केली, म्हणजे लेखा वर्ष १९७५-७६ मध्ये पॉलीस्टर फायबर प्रकल्प आणि त्यानंतरच्या लेखा वर्ष १९७६-७७ मध्ये सल्जर प्रकल्प. करपात्र व्यक्तीने आयकर अधिनियम १९६१ च्या कलम ८० के अंतर्गत निर्धारण वर्ष १९७५-७६ आणि १९७७-७८ च्या संदर्भात प्रमाणपत्रासाठी अर्ज केला आणि त्याला जारी करण्यात आले. करपात्र व्यक्ति निर्धारण वर्ष १९७८-७९ शी संबंधित लेखा वर्षादरम्यान, करपात्र व्यक्तीने एकूण भागधारकांना रु. १,११,८६,२३१/- लाभांश घोषित केला आणि कलम १९७(३), ८० के सह अंतर्गत प्रमाणपत्रासाठी कलम ८० के अंतर्गत अर्ज केला आणि पॉलिस्टर फायबर प्लांटसाठी रु. १,००,३५,४३४/- च्या आणि सल्जर प्लांटसाठी रु. २४,०७,५३६/- मर्यादितपार्याच्या सूटचा दावा केला. असे नमूद केले आहे कि

या करपात्र व्यक्ति निर्धारण वर्षात करपात्र व्यक्तीचे एकूण उत्पन्न शून्य होते आणि मागील वर्षाच्या नुकसान, घसारा इ. पुढे नेले आणि पॉलीस्टर फायबर प्रकल्पाचा नफा रु. ४,६६,७३,१५९/- आणि सल्झर प्रकल्पाच्या बाबतीत कोणताही नफा झाला नाही. महसुलाचे म्हणणे असे होते की पॉलिस्टर फायबर प्लांटमध्ये नियोजित भांडवलाच्या ६% च्या संदर्भातील, कलम ८० के अंतर्गत फक्त रु. ७७,४२,९२१/- सूट मिळण्यास पात्र होते आणि त्यानुसार प्रमाणपत्र जारी केले. तथापि, सुल्झर प्रकल्पाच्या संदर्भात सूट देण्यास नकार देण्यात आला कारण त्यात व्यावसायिक तोटा दिसून आला होता.

महसूल विभागाला रु. १५,५०,८८९/- पॉलिस्टर फायबर प्लांट आणि सल्जर प्लांटच्या संदर्भात प्रमाणपत्र जारी करण्याचे निर्देश देण्यात यावेत, असा युक्तिवाद करत करपात्र व्यक्तीने उच्च न्यायालयात रिट याचिका दाखल केली. उच्च न्यायालयाने मात्र असे निरीक्षण नोंदवले की कोरोमंडेल फर्टिलायझरचा खटला* करपात्र व्यक्तीच्या मुद्द्याचे समर्थन करतो, परंतु या न्यायालयाच्या इतर दोन निर्णयांवर अवलंबून राहून * * दिलासा देण्यास नकार दिला. नाराज होऊन करपात्र व्यक्ति अपील दाखल केली.

या न्यायालयाने अपील मंजूर केली.

असा निर्णय दिला: 1.1. करपात्र व्यक्ति दाखल केलेली रिट याचिका फेटाळण्यात उच्च न्यायालयाने चूक केली. आयकर अधिनियम १९६१ च्या कलम ८० जे अंतर्गत करपात्र व्यक्तीला हक्क होता आणि कोरोमंडेल फर्टिलायझर प्रकरणातील निर्णयानुसार * करपात्र व्यक्तीला कलम ८० के चा लाभ मिळण्याचा हक्क असेल यात वाद नाही. [१५५-सी; १५४-जी; १५५-ए]

1.2. जरी नवीन औद्योगिक उपक्रमाला संबंधित निर्धारण वर्षात आयकर आकारणीयोग्य नफा किंवा लाभ मिळाला नसला तरीही, करनिर्धारक कलम ८० के अंतर्गत सवलतीचा हक्कदार होता. कोरोमंडेल फर्टिलायझर प्रकरणातील निर्णयाचे पालन न करणे उच्च न्यायालयाचे न्याय्य ठरले नाही आणि त्यांनी कायद्याच्या विविध कलमांच्या व्याख्येशी

संबंधित इतर निर्णयांचे गुणोत्तर लागू करायला नको होते. [१५४-सी, जी; १५५-ए-बी]

*युनियन ऑफ इंडिया विरुद्ध कोरोमॉन्डेल फर्टिलायझर लिमिटेड, १०२ आय. टी. आर. 533, स्पष्ट केले आणि लागू.

राजापलावम मिल्स लिमिटेड वि. आयकर आयुक्त मद्रास, ११५ आय. टी. आर. ७७७ आणि आयकर आयुक्त वि. पतियाळा फ्लोअर मिल्स कंपनी. प्राइवेट लिमिटेड, ११५ आय. टी. आर. ६४०, लागू आहे.

२. पॉलिस्टर फायबर प्लांट आणि सल्जर प्लांटच्या संदर्भात सवलतीच्या लाभांशाचा भाग दर्शविणारे प्रमाणपत्र कायदानुसार अपीलकर्त्याला देण्याचे निर्देश महसूल विभागाला देण्यात आले आहेत. [१५५-डी]

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र : १९७९ चा दिवाणी अपील क्र. १०४४.

१९७८ च्या एस. सी. ए. क्र. २४०१ मधील गुजरात उच्च न्यायालयाच्या २९-१-७९ तारखेच्या निकाल आणि आदेशावरून.

ई. आर. कुमार आणि सुश्री बीना माधवन, पी. एच. पारेखसाठी अपीलकर्त्यासाठी.

उत्तरवादींसाठी एस. एन. टर्डोलसाठी बी. एस. आहुजा.

न्यायालयाचा निकाल देण्यात आला.

न्यायमूर्ती किरपाल या याचिकेत विचारार्थ उद्भवणारा एकमेव प्रश्न आयकर अधिनियम १९६१ कलम ८०के च्या व्याप्ती आणि व्याख्येशी संबंधित आहे.(यापुढे 'कायदा' म्हणून संदर्भित).

अपीलकर्ता ही एक सार्वजनिक मर्यादित कंपनी आहे आणि ती वस्त्रोद्योग, रसायने इत्यादींच्या निर्मितीमध्ये गुंतलेली आहे. निर्धारण वर्ष १९७५-७६ संबंधित १९७४-७५ च्या लेखा वर्षात बडोदा येथे पॉलिस्टर फायबर प्रकल्प उभारून त्यांनी एक नवीन औद्योगिक उपक्रम स्थापन केला. त्यानंतरचे लेखा वर्ष १९७५-७६ मध्ये, अपीलकर्त्याने अहमदाबाद येथे एक नवीन सुलझर प्रकल्प देखील स्थापित केला.

वरील दोन्ही प्रकल्पांनी कायद्याच्या कलम ८० जे अंतर्गत आवश्यक दिलासा देण्यासाठी सर्व अटी पूर्ण केल्या. त्यानुसार, निर्धारण वर्ष १९७५-७६ पासून सुरू होणाऱ्या मूल्यांकन वर्षासाठी कंपनीच्या निर्धारणत, कायद्याच्या कलम ८० जे अंतर्गत अपीलकर्त्याला ज्या सवलतीचा हक्क होता, त्याचा आराखडा तयार करण्यात आला आणि या प्रकल्पाच्या संदर्भात नफा हा उपरोक्त सवलत शोषून घेण्यासाठी पुरेसा नव्हता, त्या मर्यादेपर्यंत या सवलतीच्या रकमा कायद्याच्या कलम ८० जे (३) मध्ये दिलेल्या तरतुदीनुसार पुढील वर्षासाठी पुढे नेण्यात आल्या. १९७५-७६ पासून सुरू होणाऱ्या या निर्धारण वर्षासाठी, कंपनीने कायद्याच्या कलम १९७(३) सह कलम ८० के अंतर्गत आवश्यक प्रमाणपत्रासाठी अर्ज केला, ज्याचा उद्देश त्याच्या भागधारकांना त्यांना मिळालेल्या लाभांश मधून सूट मिळण्याचा दावा करणे हा होता, कारण त्या वर्षासाठी कलम ८० जे अंतर्गत कंपनीला दिलासा मिळण्याचा हक्क होता. आयकर अधिकाऱ्याने, निर्धारण वर्ष १९७५-७६ आणि १९७७-७८ च्या संदर्भात, कायद्याच्या कलम ८० के अंतर्गत प्रमाणपत्र जारी केले आणि या प्रमाणपत्रात, अपीलकर्ता कंपनीने जाहीर केलेल्या एकूण लाभांश रकमेपैकी लाभांशाचा सूट दिलेला भाग निश्चित करण्याच्या उद्देशाने, कायद्याच्या कलम ८० जे अंतर्गत अपीलकर्त्याला मिळू शकणारा दिलासा, उक्त तरतुदीनुसार अनुज्ञेय एकूण दिलासा म्हणून घेतला गेला, जो उक्त नवीन उपक्रमात नियुक्त केलेल्या भांडवलाच्या ६ टक्के इतका होता.

निर्धारण वर्ष १९७८-७९ शी संबंधित लेखा वर्षात, अपीलकर्त्या कंपनीने त्याच्या भागधारकांना एकूण रु. १,११,८६,२३१/-चा लाभांश घोषित केला. अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम ८० के सह कलम १९७(३) अंतर्गत आयकर अधिकाऱ्याकडे अर्ज

करण्यात आला होता, ज्यामध्ये उक्त कलम ८० के अंतर्गत प्रमाणपत्रासाठी विनंती करण्यात आली होती. अपीलकर्त्याच्या म्हणण्यानुसार, दावा केलेला दिलासा रु. १,००,३५,४३४/-, बडोदा प्रकल्पासाठी आणि रु. २४,०७,५५६/- सल्जर प्रकल्पासाठी. त्यानंतर उत्तरवादीने निर्धारण वर्ष १९७८-७९ साठी अपीलकर्त्याचे एकूण आय तसेच निर्धारण वर्ष १९७७-७८ आणि १९७८-७९ शी संबंधित लेखा वर्षासाठी पॉलिस्टर फायबर प्लांट आणि सल्जर प्लांटच्या नफ्याबाबत काही माहिती मागितली. अपीलकर्त्या कंपनीने उत्तर दिले की निर्धारण वर्ष १९७८-७९ साठी कंपनीचे एकूण आय शून्य होते आणि मागील वर्षाच्या संदर्भात नुकसान, घसरण इ. पुढे नेले गेले होते. त्यात असेही म्हटले आहे की निर्धारण वर्ष १९७८-७९ मूल्यांकनासाठी पॉलिस्टर फायबर प्रकल्पाचा नफा रु. ४,६६,७३,१५९/- सल्जर प्रकल्पाच्या संदर्भात कोणताही नफा झाला नसल्याचे निदर्शनास आणून देण्यात आले.

उत्तरवादीने या प्रकल्पांच्या संदर्भात अपीलकर्त्याला मंजूर असलेला दिलासा कार्यरत असलेल्या भांडवलाच्या ६ टक्केवर तयार केला रु. ७७,४२,९२१/- पॉलिस्टर फायबर प्लांटच्या संदर्भात आणि रु. १८,०७,९६८/- सल्जर प्रकल्पाच्या संदर्भात. त्या आधारावर उत्तरवादीनुसार लाभांशाची सूट टक्केवारी रु. ८५.३८% विरुद्ध १००% जे अपीलकर्त्याने सूचित केले होते. उत्तरवादीने पुढे असे मत मांडले की अपीलकर्त्याला त्या आधारावर ८५.३८% प्रमाणपत्र मिळण्याचा हक्क नाही कारण सल्जर प्रकल्पाच्या कामकाजात रु. ७,२०,२६०/- चे व्यावसायिक नुकसान दिसून येते., अधिनियमांतर्गत गणना केल्याप्रमाणे आणि त्यामुळे, उक्त प्रकल्पाच्या संदर्भात कलम ८० के अंतर्गत सवलतीसाठी कोणताही दावा केला जाऊ शकत नाही. त्यात पुढे असे आढळून आले की केवळ रु. ७७,४२,९२१/- उत्तरवादीने गणना केल्याप्रमाणे, पॉलिस्टर फायबर प्रकल्पात कार्यरत असलेल्या भांडवलाच्या ६ टक्के भागाचा संदर्भ घेण्याजोगा हा कलम ८० के अंतर्गत रु. १,११,८६,२३१/- एकूण लाभांशापैकी सूट मिळण्यास पात्र होता. त्या आधारावर, उत्तरवादीने कलम ८०-के दिनांक २४-८-१९७८ अंतर्गत प्रमाणपत्र जारी केले ज्याला तात्पुरते प्रमाणपत्र म्हणून नियुक्त केले गेले. पुनर्विचार करण्याची अपीलकर्त्याची कंपनीची विनंती फेटाळल्यानंतर, गुजरातच्या उच्च न्यायालयात एक रिट याचिका दाखल करण्यात आली होती, ज्यामध्ये असा युक्तिवाद करण्यात आला होता की उत्तरवादीने रु. ९५,५०,८८९/- पॉलिस्टर फायबर प्लांट आणि

सलजर प्लांटच्या संदर्भात प्रमाणपत्र जारी करण्याचे निर्देश दिले जावेत.

गुजरात उच्च न्यायालयाने, दिनांक २९.१.१९७९ च्या आक्षेपार्ह निकालाद्वारे, असा निष्कर्ष काढला की मागील वर्षाच्या संदर्भात, निर्धारण वर्ष १९७८-७९ शी संबंधित असलेल्या सुलझर प्रकल्पाला, जो एक नवीन उपक्रम होता, कोणताही मूल्यांकन करण्यायोग्य नफा आणि लाभ नव्हता आणि म्हणूनच, कलम ८०-के अंतर्गत लाभ त्या विशिष्ट मागील वर्षात त्या प्रकल्पात वापरलेल्या संबंधित भांडवलाच्या रकमेच्या संदर्भात मंजूर केला जाऊ शकत नाही. उपरोक्त निष्कर्षावर पोहोचताना उच्च न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की भारत संघराज्य वि. कोरोमंडल फर्टिलायझर लिमिटेड, १०२ आय. टी. आर. ५३३ प्रकरणातील या न्यायालयाचा निर्णय ने कलम ८०के अंतर्गत लाभ उपलब्ध होईल या अपीलकर्त्याच्या युक्तिवादाचे समर्थन केले, परंतु उच्च न्यायालयाने राजापलावम मिल्स लिमिटेड विरुद्ध. पृथक रक्षित आय आयुक्त मद्रास, ११५ आय. टी. आर. ७७७ आणि पृथक रक्षित आय आयुक्त वि. पतियाळा पीठ मिल्स कंपनी. पी. लिमिटेड, ११५ आय. टी. आर. ६४०, या प्रकरणातील न्यायालयाचा निर्णय पाहता या निकालाच्या योग्यतेबद्दल शंका व्यक्त केली.

कोरोमंडल स्वतः प्रकरणातील (सुपरा) या न्यायालयाचा निर्णय कायद्याच्या कलम ८०के च्या व्याख्येशी संबंधित आहे. कलम ८०जे अंतर्गत ज्याच्या संदर्भात कंपनी कपात करण्यास पात्र आहे अशा औद्योगिक उपक्रमांमधून किंवा जहाजातून किंवा सी हॉटेलच्या व्यवसायातून कंपनीने मिळवलेल्या नफा आणि लाभाच्या समतुल्य रकमेच्या लाभांशाद्वारे त्याच्या एकूण आयातून कपातीची गणना करण्यासाठी कलमातील भौतिक भागास परवानगी दिली जाईल. असे मत मांडण्यात आले होते की जरी नवीन औद्योगिक उपक्रमाचा करपात्र व्यक्ति वर्षांमध्ये आयकरासाठी कोणताही नफा किंवा लाभ निश्चित केला जाऊ शकत नसला तरी करपात्र व्यक्तीला कलम ८०के अंतर्गत दिलासा मिळण्याचा हक्क आहे. कंपनीने मिळवलेल्या नफा आणि लाभाशी निगडीत असलेल्या शब्दांवर भर देण्यात आला. ज्याच्या संदर्भात कंपनी कलम ८०जे अंतर्गत कपातीसाठी पात्र आहे आणि असे म्हटले गेले की जरी कलम ८०जे अंतर्गत कपातीला प्रत्यक्षात परवानगी नसली तरी हक्क होता, तर कलम

८०के ची तरतूद आकर्षित होईल.

पटियाला फ्लोर मिल्स कंपनीच्या खटल्यातील तीन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने कलम ८०जे च्या योजना केलेल्या व्याख्येच्या प्रकाशात आणि राजापलायम मिल्सच्या खटल्यातील (सुपरा) व्याख्येच्या प्रकाशात, जेव्हा या न्यायालयाने कोरोमंडल फर्टिलायझर प्रकरणाचा (सुपरा) निर्णय घेतला तेव्हा कलम ८०के च्या तरतुदी लागू होत नाहीत, जेव्हा आयकर अधिनियम तरतुदीनुसार गणना केल्यावर कंपनीला नवीन औद्योगिक उपक्रमांमधून मिळणारा नफा आणि लाभ शून्य असतो किंवा तोटा दर्शवितो.

आमच्या मते, उच्च न्यायालयाने कोरोमंडल फर्टिलायझर प्रकरणात (सुपरा) या न्यायालयाच्या निर्णयाचे पालन न करण्याचे कोणतेही समर्थन नाही. कलम ८०जे अंतर्गत सध्याच्या खटल्यात अपीलकर्त्याला हक्क होता आणि त्यामुळे कोरोमन डेल फर्टिलायझरच्या खटल्यातील (सुपरा) निर्णय स्पष्टपणे लागू होता यात वाद नाही. पटियाळा पीठ गिरणी प्रकरण (सुपरा) हे कायद्याच्या कलम ८०जे शी संबंधित होते आणि राजापलायम मिल्स प्रकरण (सुपरा) हे मूलतः कायदा, १९२२ च्या कलम १५ (सी) आणि कायदा, १९६१ च्या कलम ८४ शी संबंधित होते. या दोन्हीपैकी कोणत्याही प्रकरणात कोरोमंडल फर्टिलायझरच्या प्रकरणाचा (सुपरा) तो आवश्यक नव्हता या मुख्य कारणासाठी कोणताही संदर्भ देण्यात आला नव्हता. जेव्हा करपात्र व्यक्ति व्यक्तीला कलम ८०के अंतर्गत लाभ मिळण्याचा हक्क असतो, तेव्हा या न्यायालयाने अर्थ लावलेल्या या कलमाच्या साध्या वाचनात, उच्च न्यायालयाने पटियाळा पीठ गिरणी प्रकरण (सुपरा) आणि राजापलायम गिरणी प्रकरण (सुपरा), जे कायद्याच्या विविध कलमांच्या व्याख्येशी संबंधित होते, अशा निर्णयांचे गुणोत्तर संदर्भित करण्याची किंवा लागू करण्याची कोणतीही संधी आली नसती. नंतरचे निर्णय केवळ कलम ८०जे अंतर्गत कंपनीला लाभ मिळण्याचा हक्क होता की नाही हे ठरवण्यासाठी आवश्यक आहेत. या मुद्द्यावर सध्या कोणताही वाद नाही. तिथे हक्क होता. एकदा हे वादग्रस्त झाले नाही, तर आपोआपच कोरोमंडल फर्टिलायझर प्रकरणातील (सुपरा) निर्णयानुसार, अपीलकर्ता कलम ८०के चा लाभ घेण्यास पात्र असेल आणि त्याआधी, उच्च न्यायालयाने रिट याचिका फेटाळण्यात स्पष्टपणे चूक केली होती.

उपरोक्त कारणांमुळे, हे अपील मंजूर केले जाते, उच्च न्यायालयाचा आक्षेपार्ह निकाल बाजूला ठेवला जातो आणि प्रतिवादीला कायदानुसार, पॉलिस्टर फायबर प्लांट आणि सल्जर प्लांटच्या संदर्भात सूट दिलेल्या लाभांशातील भाग दर्शविणारे प्रमाणपत्र जारी करण्याचे निर्देश दिले जातात. अपीलकर्त्यांनाही खर्चाचा हक्क आहे.

आर. पी.

अपील मंजूर करण्यात आली

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल."